

субота 4-го липня 2020

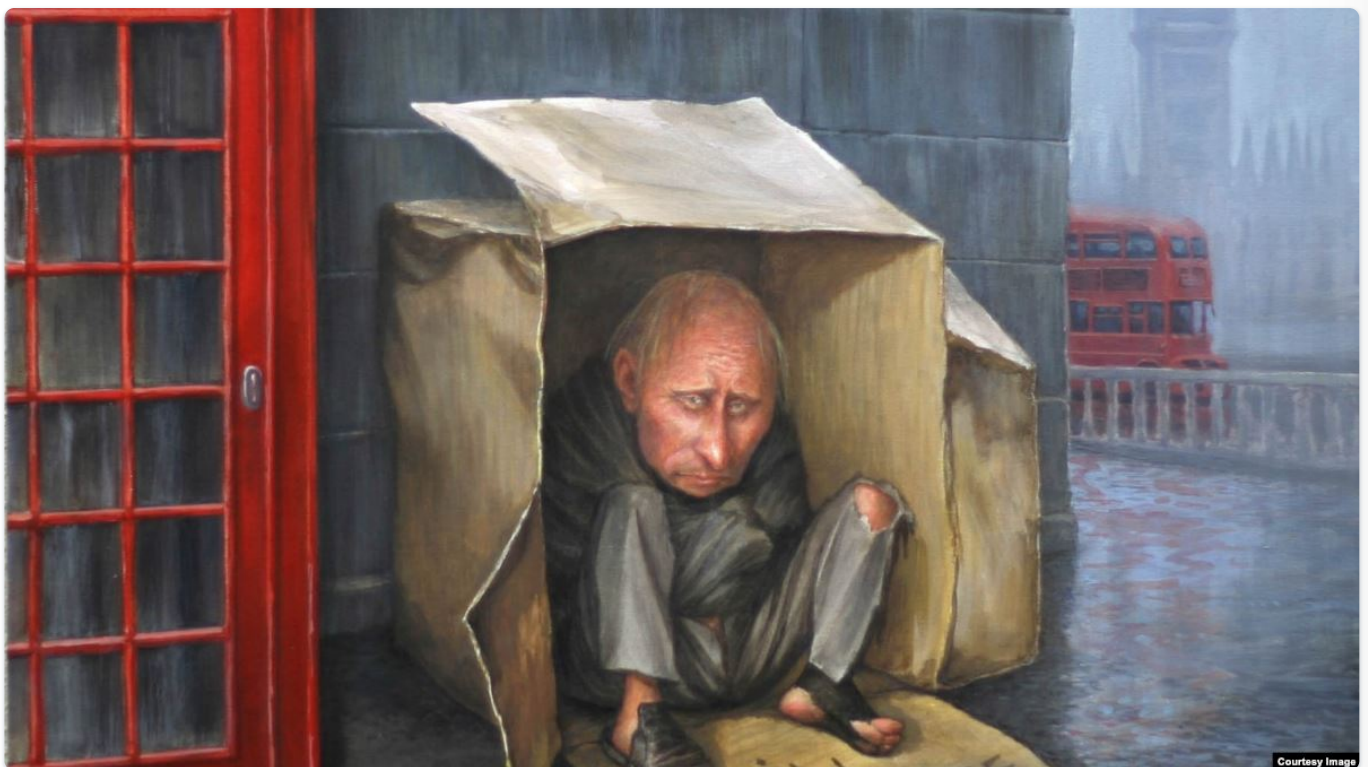
≡ Меню

УКРАЇНА СВІТ РОСІЯ РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ США КАНАДА РУМУНІЯ МОЛДОВА

НЕОІМПЕРІАЛІЗМ: ЗАГРОЗЛИВІСТЬ ПОРОЖНЕЧІ

Mihajlo Kocerga

11:46, 3-го липня 2020 · Джерело: institutedd.org

Зовнішня політика Російської Федерації, особливо за правління Володимира Путіна, і передусім щодо країн так званого «пострадянського простору», часто характеризується як імперська або неоімперська.

Якщо визнавати ідею величі, політичну практику нарощування та застосування сили в якості інструменту поширення власного впливу та домінування над іншими політичними суб'єктами важливими ознаками імперськості, то поведінка Кремля на міжнародній арені дійсно відповідає цим характеристикам. Водночас, досліджуючи будь-яке суспільне явище, варто розрізняти сутність та атрибути, природу та прояви. Йдеться не про суто «академічні теоретичні вправи», без розуміння глибинної природи імперськості неможливо коректно осмислити її окремі прояви, пояснити та прогнозувати поведінку акторів світової політики.

Насамперед, вказана теза стосується імперськості Росії. Історія цієї країни – це історія неспроможності реалізувати проголошені самою країною амбітні суспільні проєкти (на кшталт європейськості або великодержавності), нездатність слідувати визначеним самою країною орієнтирам і стандартам, яка традиційно прикривається фіговим листом «особливого історичного шляху». Так само історія російської імперськості – це нескінченний конфлікт жаги величі та нездатності системно розбудовувати її підвалини.

Французький філософ Ален де Бенуа дуже влучно визначив відмінність імперії від нації: імперія – це не територія, а насамперед ідея та принцип. Відповідно політичний порядок, який творить імперія, визначається не стільки матеріальними факторами або контролем над географічним простором, скільки ідеєю імперії. Внутрішня слабкість російського імперського проєкту обумовлена відсутністю ідеї, принципу імперії, яка утворює сутнісну порожнечу, що

виступає основним джерелом агресивної ірраціональної поведінки Москви.

Виходячи з періодизації/типології Елвіна Тоффлера («Третя хвиля», «Метаморфози влади») можна виділити три історичних моделі імперій та імперіалізму:

- традиційний (класичний) імперіалізм виник в умовах аграрного суспільства, в якому основним багатством була земля, а сила (потужність) і домінування представлені в їхньому первісному вигляді, матеріально-фізичному та географічно-просторовому;

- новий імперіалізм притаманний індустріальному суспільству з капіталом в якості головного багатства, зростанням ролі економічного виміру могутності, підсиленням значення ресурсно-стратегічної складової домінування;

- постімперіалізм є реалією інформаційного суспільства, коли на ключове багатство перетворюється інформація, просторовий аспект у класичному розумінні втрачає своє значення, а домінування значною мірою переміщується у вимір уявлень, знань, свідомості.

Зауважимо, що в західній академічній традиції частіше використовується термін «новий імперіалізм» (new imperialism). Походження та розповсюдження терміну неоімперіалізм теоретично пов'язано з впливом критичних теорій марксистської та немарксистської традицій, а політично – з кризою та розпадом колоніальних імперій, а також так званими антиімперіалістичними рухами.

У будь-якому разі імперськість слід розглядати в двох, пов'язаних між собою, але не тотожних контекстах: суспільна модель і модель зовнішньої політики. Якщо погоджуватися з наведеною вище методологічною тезою Алена де Бенуа, то логіка імперськості виглядає таким чином: ідея імперії – розбудована на її основі суспільна модель імперії (цінності, норми, інститути) – імперська зовнішня політика. Таким чином, новий імперіалізм – продукт модернізації та індустріальної революції. Британська імперія є в цьому сенсі класичним прикладом і суспільної моделі імперськості, й імперської (нової імперської) зовнішньої політики.

Росія не пережила класичної модернізації, індустріалізація почалася у форматі патріархально-традиціоналістського викривлення, а завершилася у вигляді тоталітарно-колективістського збочення (радянська індустріалізація). При всіх структурних перекосах імперських суспільних моделей царської та радянської доби, їхній зрештою нежиттєздатності, вони мали в своїй основі певні ідеї та принципи, що дає підстави кваліфікувати їх в якості імперій, а їхню зовнішню політику визначати як імперську. Водночас імперські претензії путінської Росії не є породженням раціональної імперської ідеї чи принципу (пропагандистські фетиші «євразійства» чи «русского міра» такому статусу не відповідають), не спираються на потужний фундамент цінностей, норм та інститутів. При цьому вони реалізуються у форматі агресивної імперської зовнішньої політики.

Джерелом найбільшої небезпеки є те, що в умовах внутрішньої ідейно-інституціональної порожнечі колективний Путін намагається перетворити

зовнішньополітичні атрибути імперської величі на внутрішній стрижень режиму.

Інше джерело небезпеки – концептуальні основи зовнішньої політики Кремля. Вони є вибухонебезпечною сумішшю агресивних ірраціональних форм ідеї величі Росії, мобілізаційного ресурсу історичної політики та запозичень з арсеналу реалполітики. Теперішній імперський інструментарій зовнішньої політики РФ більшою мірою має відношення до часів традиційних імперій, а тому визначення його в якості неоімперського є, на наш погляд, не зовсім коректним. До речі, активне використання історичної політики – додатковий аргумент на користь внутрішньої ідейно-інституціональної порожнечі.

Певною мірою, сучасні міжнародні відносини можуть розглядатися в контексті протистояння кількох імперських моделей: постімперської (ліберальний імперіалізм США та ЄС), неотрадиційної (Росія) та гетерогенної (Китай). З вказаних моделей лише російська модель характеризується внутрішньою порожнечею і тому є найбільш небезпечною. Конкретні прояви такої загрозовості:

- ірраціональність, низький рівень передбачуваності поведінки;
- ситуативність, схильність до авантюристичності;
- надмірна роль особистісного фактору;
- деструктивність у питанні світового порядку (нездатність запропонувати системну альтернативу).

Враховуючи те, що Кремль розглядає так званий пострадянський простір в якості своєї імперської спадщини, держави саме цього умовного простору знаходяться в зоні найвищого ризику, особливо ті (включно з Україною), хто не є інтегрованим до євроатлантичних безпекових інститутів. Але й члени НАТО (країни Балтії, передусім) не можуть почуватися в цілковитій безпеці, що обумовлено не тільки агресивністю Росії, але й розгубленістю Заходу.

Юрій Теміров

Донецький національний університет імені Василя Стуса
декан факультету історії та міжнародних відносин

ТЕГИ:

[УКРАЇНА >](#)

[СВІТ >](#)

[РОСІЯ >](#)

[РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ >](#)

Логін

[+ Реєстрація](#)

АНАЛІТИКА

[Топ статей](#)

[COVID-19](#)

[Україна](#)

[Анонси](#)

Медіа

Блоги

ТОП ТЕГІВ

Україна

Світ

Росія

Російська Федерація

США

Канада

Румунія

Молдова

ПРО НАС

Політика конфіденційності

Умови використання

вул. Хрещатик, буд. 12 Г,
м. Київ, 01001

Тел: +38 (093) 0599 068

Ел. пошта: institute.dd@gmail.com

© 2020 INSTITUTEDD.ORG